

RÉFI ZSUZSANNA

„KEDVELT HELYE A MŰZSAKNAK”

Jubilál a művészet és a bor zempléni ünnepe

A vadregényes vidékre, a festői völgyekbe, a Bodrog-part hangulatába annyira beleszeretett Rolla János, a Liszt Ferenc Kamarazenekar vezetője, hogy rövid szervezést követően együttesével 1992 augusztusában már hazai és nemzetközi sztárokat felvonultató fesztiválra várta e tájon az érdeklődőket. A zempléni sorozat nemcsak világszínvonalú hangversenyeivel hívta fel magára a figyelmet, hanem rendhagyó programjaival is.

A publikum megszerette a sokszínű kínálatot, amelyben akadt kirándulókoncert, kávéuzsonna vagy sétahajózás jazzmuzsikával. Évről évre több település csatlakozott, és sokasodtak a megjelenő műfajok. Egyre nőtt azoknak a száma, akik megismerték a vidék rejtett kincseit, s a fesztivál hatott az itt élőkre is, örömmel hallgatták meg az előadásokat, s várták szeretettel a sokfelől érkező vendégsereget. A rendezvénynek köszönhetően műemlék-felújításokra is sor került, s egy külszíni bányakatlanból megszületett a Tokaji Fesztiválatlan. S bár eddigi történetében akadtak nehéz esztendőök, minden nyáron felhangzott a muzsika a sárospataki Rákóczi-vár udvarán. Idén jubileumot ünnepelhet a sorozat, harmincadik alkalommal hívja a közönséget, hogy töltsön e vidéken több éjszakát, járja be Tokaj-Hegyalját, kóstolja meg az étkeket, borokat, egyszóval fedezze fel Zemplén varázsát.

Az arra a kérdésre, hogy a tavalyi, pandémiás esztendő volt-e a fesztivál történetének legnehezebb éve, Turjányi Miklós rövid gondolkodás után azt válaszolja: az alatt a tizennyolc esztendő alatt, mióta ő a fesztivál igazgatója, akadt ennél emberpróbálóbb év is, nem is egy. S visszaidézi azt az időszakot, amikor elveszítették korábbi fő szponzorukat, az Antenna Hungáriát. A vállalat majd két évtizeden keresztül támogatta a sorozatot, nemcsak pénzzel, hanem hirdetésekkel, reklámokkal is, így 2010-es távozása után egy ideig vegetált a sorozat, évekre telt, mire sikerült stabilizálni a helyzetüket. Az elmúlt esztendőök aztán már szerencsésebben alakultak, még tavaly sem kellett lemondaniuk a rendezvényről, hiszen nyárra valamelyest javult a vírushelyzet, így változtatás nélkül rendezhették meg a fesztivált. Azt, hogy a közönség mennyire vágyott már koncertekre, előadásokra, az is jelzi, hogy szinte minden produkciójuk táblás házak előtt került színre. Ebben bíznak az ideik, jubileumi sorozatot illetően is...

Rolla János a kilencvenes évek legelején érkezett néhány napos látogatásra erre a vidékre, Kiss József oboaművész édesapja, Sárospatak akkori főépítésze hívta meg, és azonnal beleszeretett Zemplénbe. Id. Kiss József azt kérte, rendezzenek náluk egy koncertet, a Liszt Ferenc Kamarazenekar vezetője azonban úgy vélte, el kell hozni az embereket Zemplénbe, s ehhez fesztivál kell.

Alig egy évvel később, augusztusban már

az első Zempléni Művészeti Napokon tapsolhatott a publikum. A muzsikához magával ragadó miliőt teremtett a pataki vár udvara, a sátoraljaújhelyi piarista templom, a szerencsi Rákóczi-vár és az apró, Árpád-kori református templom Karcván. A sorozat nemcsak a környező városokból vonzotta a közönséget, hanem még Budapestről is.

Az első esztendőben tíz nap alatt huszonnégy rendezvény várta az érdeklődőket, s alig néhány év alatt elérték, hogy a legjobb akusztikájú hazai szabadtéri helyszínek egyike, a sárospataki Rákóczi-vár udvara zsúfolásig megteljen. A műfaji változatosságot, a rangos fellépőket az Óbudai Társaskör stábjának is köszönhették, tagjaiban ugyanis kiváló segítőkre leltek.

A fesztivál négy településen indult, de évről évre gyarapodott a helyszínek száma, s az olyan programokból is egyre több akadt, amelyek csak a Zempléni Művészeti Napok sajátjai voltak: a promenádkoncertek, majd később a kirándulókoncertek, amelyek során a résztvevőket busszal vitték a legkülönlegesebb helyszínekre, és ahol a koncertek után a vendéglátó települések lakói finom harapnivalókkal, borral kínálták a közönséget. Sétahajózni lehetett a Bodrogon, jazz-zene mellett, reneszánsz étkeket kóstolhattak az érdeklődők a Vörös-toronyban, a második esztendőtlől szintén szerepeltek a programban színházi produkciók. 1995-ben elkezdődött a „szomszédolás” is: Kassán, majd az évek során más szlovákiai

Koncert Sárospatakon
a Rákóczi-vár udvarán

A zempléni kistemplom

Fotó: Nagy Károly Zsolt

településeken ugyancsak rendezvényekkel jelentkeztek.

A tizenkettedik évi sorozat egy korszak végét jelentette, hiszen az alapító *Liszt Ferenc Kamarazenekar* elbúcsúzott, és másokra bízta a folytatást. Azóta Hollerung Gábor művészeti vezető és Turjányi Miklós fesztiváligazgató a tradíció és a megújulás szellemében viszi tovább a rendezvényt *Zempléni Fesztivál* néven.

A Zempléni Fesztivál első esztendejében, 2004-ben szerkezetében és műsorpolitikájában is megváltozott. A régi-új értékek mellett friss szemlélet, fiatal tehetségek, tematikus napok várták az érdeklődőket. A fesztivál promóciója a Budapest Kongresszusi Központban szervezett, beharangozó koncerttel kezdődött, amelyen a *Danubia* és a *Dohnányi Zenekar* közösen muzsikált, a szünetben pedig a közönség tokaji borral koccinthatott. A következő években újabb helyszínekkel gazdagodott a rendezvénysorozat, hamar megkedvelték a vendégek a Disznókő Traktorgarázst, s a kínálatot zenés borvacsorák, éjszakai jazzkoncertek, zenés istentiszteletek is színesítették. Megjelent az opera is: a *Carmen*, a *Rigoletto*, a *Székely fonó* előadásai arattak sikert. Aztán megnövelték a fesztivál időtartamát, a tizenhat nap alatt több koncertet ismételték meg, de más és más helyszíneken.

Az első esztendő kísérletezése folyamán a Zempléni Fesztiválnak is kialakult a maga karaktere, a műfaji sokszínűsége, ami évről évre visszatér. A másfél hetes rendezvényen vannak

nagy nyitó- és záróhangversenyek, jazzestek, kirándulókoncertek, közkedvelt a *Megérthető zene*-sorozat, akadnak a borkultúrához kapcsolódó programok is.

A fesztivált életre hívó Liszt Ferenc Kamarazenekarnak, majd utódainak fontos céljuk volt, hogy a rendezvény Zemplénre irányítsa a figyelmet, segítsen abban, hogy a térség jobb helyzetbe kerüljön. Ez persze lehetetlen lett volna a helybeliek közreműködése nélkül. A művelődési intézmények, önkormányzatok, templomok nemcsak a helyet biztosították, hanem tapasztalataikkal is segítették a szervezők munkáját.

A fesztivál az évek során módszeresen tárta fel és tette ismertté ország és világ előtt a zempléni táj és vidék szépségeit és értékeit egyaránt – nyilatkozta öt esztendővel ezelőtt, a rendezvénysorozat 25. születésnapján Hörcsik Richárd, a térség rendszerváltáskor megválasztott országgyűlési képviselője, aki korábban Sárospatak polgármestere is volt.

Hörcsik Richárd szerint „...ahogy a nevében is benne van a zempléni jelző, úgy lett ez valóban a miénk. Nekünk és rólunk, illetve értünk is szól ez a fesztivál. Nekünk szól: a térség művészeteket kedvelő polgárainak hához hozza a magas minőségű művészeteket. Olyan zenei darabok szólalnak meg, európai és világhíres művészek tolmácsolásában, amiért más esetben ezer kilométereket kellene utazni. Itt csak elég elmenni Patakig, Újhelyig, Tokajig... Rólunk is szól: hiszen a művészeteket kedvelő idelátogató-

tóknak be tudjuk mutatni Zemplén és részben Abajj értékeit. A kirándulókoncertekkel megismerhetik a több ezer éves épített és kulturális örökségünket csakúgy, mint kiváló ételeinket és a méltán világhíres tokaji borainkat. Értünk is szól: egy fesztivál, ami a térség fejlődését segíti. Ha visszagondolok az elmúlt negyedszázadra, szembeötlő a kulturális beruházások sora: megújult Tokajban a zsinagóga, a Paulay Ede Színház, Patakon a Sarokbástya rendezvénycentrum, a Vízikapu Szabadtéri Színpad, a református templom Mooser-orgonája, a szomszédos Sátoraljajhelyen a Kossuth Művelődési Központ, megépült a Magyar Nyelv Múzeuma – nem sorolom tovább! Ezek mind olyan új helyszínei a fesztiválunknak, amelyek jelzik Zemplén töretlen fejlődésének útját.”

A rendezvénysorozat beépítette programjaiba Hegyalja legfőbb kincsét, a bort is, pincenekoncerteket, borkóstolókat, borvacsorákat és számos más alkalmat kínálva a megismertetésére.

A Hörcsik Richárd felsorolásában szereplő újdonságokon kívül egy régi kőbánya kínálta területen több év után megépült a *Tokaji Fesztiválkatlan*, egy különleges játszóhely, amelyben kétezeröttszáz foglалhatnak helyet. A megnyitón, 2014-ben az *István, a király* hangzott el, telt ház előtt.

Turjányi Miklós fesztiváligazgató úgy véli: Zemplén a legértékesebb helyek egyike – és nemcsak a vidék, hanem az ott élők miatt is. Nagyon büszkék a programsorozatra, kezdettől

látták a küldetését, s azon dolgoznak folyamatosan, hogy magas színvonalú, a régió számára hasznos és elismerésre méltó rendezvény legyen. Aki egyszer eljön, az az igazgató szerint legközelebb elhívja a barátait is, s aztán évről évre egyre többen és többen érkeznek a fesztiválra. 2015-ben volt olyan estjük, amelyre 250 fős közönséget vártak, legfeljebb 300 emberre készültek, végül összesen 780 néző ült a téren. Amire pedig nagyon büszkék, hogy most már sokan látatlanban is jegyet váltanak a Zempléni Fesztiválra.

„A nagy hagyományú, patinás helyszínében bővelkedő rendezvénysorozat, a Zempléni Fesztivál legnagyobb érdeme azonban a művészi élményen túl a közönségeteremtés. Aki sokadmagával becsúfolódik egy régi zsinagógába, hogy meghallgassa egy Virtuózok-győztes zongorista Chopin-estjét, vagy aki többedmagával nyakába veszi a dimbes-dombos turistautat, hogy egyik helyszínről a másikra vándorolva gyönyörködjen a táj szépségében és élvezze a sajátos programkínálatot, vagy aki a szépséges

Rákóczi-várban tartott koncerten nagy, közös élmény részese lehet, az barátkozásra, érzelmi közösségre hajlik a másik fesztiválozóval, legyen az ismerős vagy ismeretlen. Egy lépcsőfokkal feljebb lép az élet szeretetre méltó, szép oldalán. Másképp fogalmazva: boldogabb lesz. Nem egyedül, otthon gubbasztva a tévé előtt, hanem a többiekkel együtt örülve a szépnek, a tisztának, a magasztosnak vagy a vérpezsdítőnek. A Zempléni Fesztivál ihletőit, szervezőit, megvalósítóit és minden szereplőjét köszönet illeti az elmúlt huszonöt évért!” – írta öt esztendővel ezelőtt, a negyedszázados évfordulót ünneplő jubileumi kiadvány köszöntőjében Balog Zoltán, aki akkor az emberi erőforrások minisztere volt.

Minden éven új arcát mutatja a fesztivál. Egyvalamiben azonban változatlan. Augusztusról augusztusra bebizonyosodik Hollerung Gábor és Turjányi Miklós kezdeti ígérete: „a Zempléni Fesztivál egyenlő a biztos színvonalal”. S annak ellenére is állták és állják a szavukat, hogy az anyagiak előteremtése sok-

szor bizony nehézséget okoz. Így az idei esztendő már a harmincadik alkalom, augusztus 13-a és 22-e között hangzik fel Zemplénben a zene.

„Még több különleges programmal készülünk, mint az elmúlt években – meséli Turjányi Miklós –, a Tokaji Fesztiválatlanban három rendezvénnyel is várjuk a nézőket. A hetvenedik születésnapját ünneplő társulat, a Magyar Állami Népi Együttes nagy sikerű előadását, a Naplegendát hozza el. Ez alkalommal azonban a két évtizedes produkció bővített, jubileumi változatát adják elő, amit nálunk láthat először a publikum. Ezen a helyszínen kerül színre Huszka operettje, a Sissi, a magyar királynő, emellett pedig a Budafoki Dohnányi Zenekarral és a Budapesti Akadémia Kórustársaság előadásában hangzanak fel Bernstein West Side Storyjának részletei, valamint Orfftól a Carmina Burana. Érkezik olyan együttes is, amely még nem lépett fel Zemplénben: a Concerto Budapest. Természetesen itt lesz velünk – ahogy évről évre mindig – az alapító társulat is, a Liszt Ferenc Kamarazenekar. A zárókoncerten, a Trumpetissimo című estjén hat kiváló trombitással muzikál. S persze jazzt is hallgathat a publikum, hiszen jön a Budapest Jazz Orchestra, és Bartók Kékszakkállója és Fából faragottja jazzátiratban hangzik fel. A hagyományokhoz hűen lesznek költészeti estek, irodalmi produkciók, napjainkra reflektál mai-ira áthangszerelt klasszikusokkal Lackfi János. Előadói estjének címe: Szilágyi Örszsbet Modernát megkapta.

Ahogy a korábbi években, így idén is rendezünk ingyenes hangversenyeket a kisebb településeken a sárospataki Borterasz programjai mellett. Új helyszínen is megpróbáljuk meghonosítani ezeket az esti koncerteket, Tokajban Jazzudvart nyitunk. Számos programot kínálunk a családoknak, rendezünk

Ünnepi est a Fesztiválatlanban

kirándulókoncerteket, bécsi kávéuzsonnát. A cél továbbra is az, hogy ha valaki ellátogat a Zempléni Fesztiválra, ne csak egy estére és egy helyszínrre érkezzen, hanem járjon végig több falut, várost, hallgasson bele különböző műfajokba.

Majd húsz településen, negyven helyszínen, hetven rendezvénnyel várjuk idén az érdeklődőket. Sajnos a határon túli programok elmaradnak ebben az évben is, akárcsak tavaly, a pandémia miatt nem merünk még ilyen programokat szervezni. Viszont a kiállításoknak köszönhetően mégis lesz némi kitekintésünk. A Sárospataki Képtár vezetője, Bordás István, a képzőművészeti kurátorunk olyan sorozatot talált ki, amelynek keretében az elszakadt országrészekből hívunk meg kiállító művészeket. Idén kolozsváriak érkeznek, velük egy régizene-együttes is. Korábban nemcsak a művészek, hanem a látogatók között is akadtak jócskán külföldiek, de rájuk, úgy vélem, legkorábban csak jövőre számíthatunk...

A sárospataki Borterasz

A régi álomom egy egész nyáron át tartó fesztivál, amely nemcsak belföldről, hanem külföldről is csalogatja a turistákat, s Budapest és a Balaton mellett szintén vonzó alternatívát kínál.

Ehhez persze szükség volna nagyobb büdzsére, miközben a mostani – még a jubileumra rendelkezésre álló – keret sem valami hatalmas, ráadásul a településektől sem számíthatnak olyan nagyságú támogatásra, mint amennyivel például Szeged vagy Veszprém segíti saját fesztiválját.

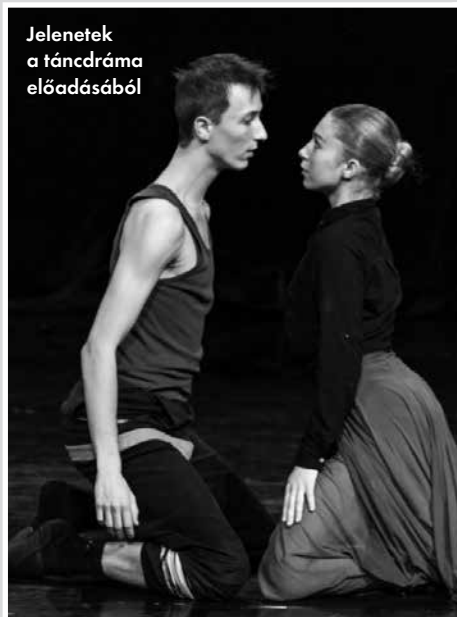
A fesztivál születésekor, 1992-ben Farkas Zoltán így írt a Magyar Nemzetben: „A Rákócziak ősi birtoka Zemplénország, amely Kossuthot nevelte s otthon adott Kazinczynak, egykor kedvelt helye volt a múzsáknak. (...) Ezért hát külön örvendetes, hogy Zemplén lett az otthona a legfiatalabb magyar zenei fesztiválnak, a Zempléni Művészeti Napoknak.”

Az utóbbi három évtized azt igazolja, hogy nemcsak egykor... ❖

FANTOMFÁJDALOM

Trianon, táncban elbeszélve

Jelenetek
a táncdráma
előadásából

„És most már nem is tudom kimondani, csak ennyit: valami fáj, ami nincs. Valamikor hallani fogsz majd az életnek egy fájdalmas csodájáról – arról, hogy akinek levágták a kezét és a lábát, sokáig érzi még sajogni az ujjakat, amik nincsenek. Ha ezt hallod majd: Kolozsvár, és ezt: Erdély, és ezt: Kárpátok – meg fogod tudni, mire gondoltam” – így végződik Karinthy Frigyes *Levél kisfiamnak – Trianon emléknepjára* című írása, s ez a fantomfájdalom jelenik meg a Székesfehérvári Balett Színház egyfelvonásos táncdrámájában, amelynek ősbemutatója tavaly december 1-jén volt az M5-ös csatornán. A felvételt aztán tavasszal a YouTube-on, majd nyáron, a Győri Táncfesztiválon is láthatták az érdeklődők.

L. Simon László librettójára Kocsák Tibor komponált zenét, a koreográfia és a rendezés pedig a társulat igazgatójának, Egerházi Attilának az alkotása. A *Fantomfájdalom* hiteles eseményekre és motívumokra építő fikció. Ahogy a Balett Színház oldalán írják az ősbemutatóról: „A táncdráma a trianoni békediktátum századik évfordulójára készült, de nem törekszik az igazságtalan döntéshez vezető vagy az azt követő politikatörténeti események bemutatására. Az alkotók egy nagy történelmi pannó megrajzolása helyett hétköznapi emberek sorsán, küzdelmein és tragédiáin keresztül mutatják be, miként hathat a politika, a háború, valamint egy csodálatos ország felszabdalása és az egyén önazonosságára érzéketlen nagyhatalmi logika a szétszakított családok életére.”

A kadétiskolában köt barátságot egy székesfehérvári és egy nagyváradai ifjú még

az első világháborút megelőzően, s aztán a világégés végéig követhetjük figyelemmel sorsukat. Mindkét fiatalember beleszeret a másik hűgába, családot alapítanak, de boldog életüket a háború töri ketté. A férfiakat besorozzák, s egymás mellett harcolnak Galíciában, majd Doberdónál, s a keleti fronton is egymás mellé sodródnak...

A két fiú, a családok és az országok története háromdimenziós vetítéssel jelenik meg, amelyben szerepelnek stilizált városok, vidékek, hadszínterek. Fontos kellékek a rózsaszirmok, a temérdek, mindenfelé guruló piros és zöld alma, valamint a piros-fehér és a zöld-fehér szinkombinációk használata.

„Engem mélyen megérintett nemzetünk tragédiája, de erősen foglalkoztatott az oda vezető út is, különösen az első világháború. Ezért írtam egy olyan személyes történetet, amelyben az én felmenőim történetei is megjelennek” – nyilatkozta az előadás kapcsán L. Simon László a Magyar Nemzetnek. „A táncsal nagyon kifejezően lehet beszélni a kimondhatatlanról. A fájdalmat ugyanis nagyon nehéz kimondani. A nagy traumák sokszor némaságra kárhoztatják az embert. Sőt, van olyan, aki egy tragédia súlyától megnémul. Viszont a test beszéde elárulja a fájdalmát. Ezért készültünk balettel a trianoni évfordulóra” – mondta el ebben az interjúban Egerházi Attila rendező-koreográfus.

Most már nemcsak képernyőn keresztül élvezhető a produkció, elindult az élő előadások sora, a *Fantomfájdalom* színre került augusztus 12-én a Szarvasi Vízi Színházban is. ❖ (Réfi Zsuzsanna)

AZ UTOLSÓ GARABONCIÁSOK

A fenti címmel rendeztek műhelytalálkozót ez év májusában az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet fővárosi székházában, a Budakeszi úti Hild-villában, Windhager Ákos művelődéstörténész szakmai szervezésében. Az előadók az 1960–2010 közötti időszak neves alternatív művészei – Vujicsics Tihamér, Latinovits Zoltán, Hajnóczy Péter, Bódy Gábor, Szabados György, Cseh Tamás, Kobzos Kiss Tamás, valamint velünk élő kortársaink, Sebő Ferenc és Szörényi Levente – munkásságát elemezték. Az előadások zárt körűen hangzottak el, a nézők pedig online kísérhették figyelemmel a konferencia eseményeit a kutatóintézet YouTube-csatornáján keresztül, amelyen utólag is megtekinthetők. A műhelytalálkozó szereplőit és a virtuális közönséget Kocsis Miklós, az MMKI igazgatója köszöntötte, hangot adva azon reményének is, hogy a honunkban Tinódi Lantos Sebestyén óta nagy hagyományú garabonciás-műfajnak a fiatalok között lesznek majd követői. Lapunkban most Fehér Anikó népzenekutató Sebő Ferenc zeneszerző, népzeneész munkásságáról szóló előadását, illetve annak írott változatát adjuk közre. (A szerkesztő)

FEHÉR ANIKÓ

SEBŐ, az igazi garabonciás

2017. május 9-én ellátogattam a Zeneakadémiára, a Zenetudományi Társaság előadássorozatának egyik eseményére, amelyen Sebő Ferenc beszélt a historikus magyar népzeneről. Előadása úgy kezdődött, hogy felkonferált és bemutatott egy húszperces zenefolyamatot, amelyen visai zenészek játszottak, az erdélyi Mezőségéből. Egy lakodalmi táncot hallottunk, minden bevezetés és magyarázat nélkül. Utána szabad beszélgetés alakult ki, amelyben az ott lévő klasszikus zenei kutatók, zenetudósok vettek részt. Emlékszem Sebő egyik mondására, amellyel oldotta a kicsit zavart hangulatot „Beszélgetnek a zenészek: – Gazsi, te ezt ába’ vagy débe’ játszod? – Hát ába’ mert débe’ én még alszok...”

Elmondta Sebő azt is, hogy a népzene lényegében popzene. A helyén kell kezelni, nem szabad összetéveszteni a magasrendű műzenével. Beszélt arról, hogy Kallós mekkora dolgot vitt véghez a gyűjtéseivel, hiszen ő a sok „vasárnap turista” mellett „benszülött” volt, aki pontosan tudta, miről is van szó.

Sebővel személyesen először gimnazistaként találkoztam. A Kecskeméti Népzenei Találkozó kapcsán jött el a Kodály-iskolába, Karsai Zsigmonddal együtt. Nem sokkal később kaptam egy kislemezt, az egyik Duna Menti Folklor-fesztivál ajándékaként, Kalocsán, amelyen Sebestyén Márta énekelt egy kalocsai dalt és Sebő Ferenc tekerőzött. Sebő eljátszotta az édesapám gyűjtötte bátyai 5/8-os dunántúli pentaton dalt. Ő nyilván nem tudta ezt, de az adatközlő a nagyanyám, Jelencsity Mihályné volt.

Sebő Ferenc tehetsége nem vitatott. És tehetségének sokoldalúsága sem, hiszen párját ritkítja a magyar kulturális és tudományos életben. Sebő Ferenc a Budapesti Műszaki Egyetem Építésztechnológiai Karán diplomázott, majd élete delén elvégezte a Zeneakadémia zenetudományi szakát is. Zeneszerzőként kapott Kosuth-díjat, mert alig van olyan magyar ember, aki legalább egy dallamát, versfeldolgozását ne fűtyülné. Az általa alapított legendás *Sebő-együttes* több tagváltása ellenére ma is jelentős, rajongótábora tartós és állandó, közönsége

igen nagyszámú. A mára már nemzetközileg is elismert táncművelés elindításában is komoly része van, a Bartók-kutatás és egyáltalán a magyar népzene kutatás is szegényebb lenne az ő munkássága nélkül. Vikár Béláról írott könyve (*Vikár Béla népzenei gyűjteménye*), Lajtha László dunántúli gyűjtéseinek gondozása, kiadása szintén hatalmas munka. A híres *Pátria*-lemezsorozat újrakiadása, szerkesztése is a nevéhez fűződik.

Filmekben szerepelt, színpadon muzsikál és beszél, televízióműsorok gazdája volt, tanít a legmagasabb szinten, publikál, rádióműsort szerkeszt és vezet – mindezt pedig olyan magával ragadó hévvel és küldetésstudattal teszi, hogy lehetetlen nem vele menni. A Zeneakadémia címzetes tanára, a Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja, a nemzet művésze.

Sebő versfeldolgozásai a maguk idejében úgy hatottak, mint, mondjuk, a kocsikerék fel-találása, vagy az elektromosságé... Hatalmas dolog volt, amikor egy József Attila-vers (*A hetedik*) találkozott egy népi dallammal, történetesen egy kalotaszegi legényessel Sebő Ferenc jóvoltából. Mintha így termetek volna, ma el sem tudjuk képzelni másként. Ritmikájuk, lüktetésük is azonos volt. Majd következtek Weöres Sándor és más kortárs költők versei.

A lexikon ezt írja Sebő Ferencről: „Énekes, gitáros, tekerőlantos, dalszerző, népzenekutató és építésztechnológus, a hazai hangszeres népzenei és táncművelés egyik elindítója, a Sebő-együttes vezetője, Sebő Ödön fia. Klasszikus

Sebő Ferenc a Kassák Klubban, a Sebő-együttes táncházában 1976 körül

Sebő és együttese Debrecenben

Sebő Ferenc, mellette Fehér Anikó az MMKI előadásán

zenei tanulmányait a székesfehérvári zeneiskolában kezdte, zongorázott és csellózott. 1970-ben végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építésmérnöki Karán. 1970 és 1972 között a Pest Megyei Tanács Tervező Vállalatánál, 1971 és 1973 között az OSZK Könyvtudományi és Módszertani Központjánál dolgozott tervező építészként. 1989-ben a Liszt Ferenc Zeneakadémia Zenetudományi szakán is diplomát szerzett.

Gimnazista korában zenésített meg először verset, egy iskolai ünnepségre nevezett be Ady Endre *Fölszállott a páva* című versének megzenésítésével, amelyet az egyik osztálytársa adott elő Sebő zongorakiséretével. 1967-ben – gitáron kísérvé magát – egyre komolyabb művekkel rukkolt elő, többek között ekkor születtek meg azok a József Attila-dalok (*Rejtelmek, Tánca fognak, Indiában, Jut az ember*), amelyeket a mai napig játszanak és rengetegen ismernek. Nem sokkal később a legendás *Röpjél, páva!* televíziós népzenei versenyen is indult. Bár nem ő nyerte meg, de országos ismertségre itt tett szert. Megalapította a Sebő-együttest, amely ma is működik, igazi legenda.”

Folytathatnám írásomat egy ehhez hasonló felsorolással. Beszélhetnék a legendás Kassák-klubról, a 25. színházról, a filmekről, az 1972 májusának elején többek között általa elindított táncházról, amelyből mozgalom lett és része lett az UNESCO legjobb megőrzési gyakorlatokat számba vevő regiszterének. Beszélhetnék bőven a televíziós *Fölszállott a páva!* népzenei tehetségkutatóról, amely nélküle nem lett volna olyan, mint amilyen lett. De mindezt néhány kattintással eléri és megtalálhatja bárki, aki rákeres a nevére. Legyen most másról szó!

1974 áprilisában az erdélyi Kolozs községben járt gyűjteni Sebő Ferenc. Kísérője a györgyfalvai szabómester, aki a kőművesmesterséget is kitanulta, községének megbecsült népi verselője és búcsúztatóvers-írója, Jaskó István „Pitti” volt, a híres táncos. Györgyfalván nem volt zenekar, ezért hívták a szomszédos Kolozsról a muzsikásokat. A táncot rendszerint Pitti szervezte. Kolozs a néprajzban Erdőalja területéhez tartozik. Ez a Kolozs megyei, ma mintegy két és fél ezer lakosú, vegyes nyelvű község fontos gyűjtőterület volt mindig is. Sebő adatközlője, zenészei voltak: Ármán Lajos Bölönyi (1945) primás, id. Sztojka György primás (1934), Mácsingó József négyhúros kontra (1910), id. Filáton József bőgős. A tempót mindig Pitti adta meg, gyakran beállt táncolni is.

1994-ben jelent meg Sebő *Népzenei olvasókönyve*, amely megkerülhetetlen azok számára, akik a népzenevel egy kicsit komolyabban szeretnének foglalkozni. Nem olvasókönyv, hanem tankönyv. Az első részében Sebő összefoglalja mindazt, amit a magyar népzeneről

tudni érdemes, a második részben pedig nagy tudósok írásaiból szemezget. Népzenei példatár zárja a könyvet. Aki végigolvassa ezt a művet, bizonyos, hogy megérti a lényegét, aztán lehet kezdeni a saját munkát.

2001-ben jelent meg egy másik jelentős könyve *Bár emlékezete maradjon meg* címmel. Alcímbe foglalt bemutatkozása így szól: „Emlékeimet szülőközösségem népszokásairól, viseletéről, életmódjáról, szórakozásáról és kesergéséről a szüleimtől és más öregektől hallottak alapján leírtam én, Csorba János. Elkezdtem 1978-ban, befejeztem 2000-ben. Szerkesztette, sajtó alá rendezte és az előszót írta Sebő Ferenc.”

Sebő így emlékezett vissza a kiváló parasztemberre: „*Csorba János szuperintelligens ember volt, pedig csak két elemije volt összesen. János bácsi följegyzett magának dolgokat. Amikor az első 10 oldalt megkaptam, láttam, hogy egy mondat volt az egész. Kíváncsi vagyok, egybeírva minden. Alig tudtam elolvasni. Amikor megszoktam az írását, és legépeltem, akkor láttam, hogy Jani bácsi nem úgy írt, mint egy írástudó, aki írás közben fogalmaz. Hanem minden egyes mondatot előbb kitalált, hogy ő hogyan mondaná el, és ezt aztán nagy nehezen lekörmölte. Ettől olyan életszerű a szöveg... Ott lakott nálam sokáig, sok mindent kellett pótolni, beírni, rengeteget dolgoztunk ezen. Az én szerepem az volt, hogy megkérdezzem: »János bácsi, ez mit jelent?« Nagy körülményesen elmondta. Neki ez azért volt nehéz, mert neki ez evidens volt. Nem értette, hogy én mit nem értek rajta. Ez a legnehezebb az ilyen világok közti átjárásban. Amikor magnóra vettük a szövegét, a stílus ugyanolyan maradt, mert akkor is minden mondatot kigondolt előre.»*

Csorba János Széchenyi élt, abban a városban, amelynek a zenéje volt az alapja, meg a magyarországi táncmuzikumnak is, erre táncoltak először az ősidőben.

„*Nagy emberekkel foglalkoztam, ez volt a legnagyobb iskola*” – mondta Sebő. Az egyik ilyen nagy ember volt Vikár Béla, akinek munkásságáról írta diplomadolgozatát a Zeneakadémián. Kodály szerint is igen értékes része

Az együttes tagjai 2012-ben
Barvich Iván, Sebő Ferenc, Tímár Sára,
Soós Réka és Perger László

népdalkincsünknek az, ami Vikár Béla gyűjtésében maradt fenn. Nagy érdeme az, hogy Európában elsőként alkalmazott hangrögzítést, fonográfot, és ezt helyszíni gyorsírással kapcsolta össze 1896-ban. Ez a gyűjtemény hiteles pillanatfelvételt nyújt a XIX–XX. század fordulójára körüli két évtized dalterméséről, a régi és új dalok életszerű arányáról. Mintegy tízezer tételt (népdalt, mesét, szokásanyagot, szövegjegyzékeket) tartalmazó gyűjteménye gazdag szöveganyagból, fonográfal rögzített hangfelvételekből és az adatközlőkről készített fotográfiákból áll.

A humor sem áll távol Sebőtől. Sosem felejttem el azt az előadást a Müpa Bartók Béla hangversenytermében, ahol a Nemzeti Filharmonikusokat Kocsis Zoltán vezényelte. Sebő volt a műsorvezető, Bartók műveinek népi gyökereiről volt szó. Kiállt Sebő és elmondta Bartók gyűjtési körülményeit, bejött egy kis népi zenekar, eljátszották az eredetit, majd Kocsis vezényletével megszólalt Bartók *Román táncok* című sorozata. Ismét kijött Sebő, a közönség nem nagyon értette, hogy Bartók remek hangszerelése között miért is van szükség erre a cincogásra... Így telt el az első rész.

Szünet után azonban Sebő megváltozott.

Valószínűleg ő is érezte, hogy ez így nem az igazi. Elkezdett történeteket mesélni, odavarázsolta az erdélyi magyar és román parasztembereket, emlékszem, Kocsis közben kijött a színpalán mögül, leült az egyik lépcsőre és hangosan hahotázott a közönséggel... Hát ezt tudja Sebő Ferenc. Ezt is tudja. A humor mindig fontos kelléke előadásainak.

A fiatalokat is mindig segítette. Kallós Zoltántól és Martin Györgytől tanulta ezt, akik azt mondták: másként elvész ez a kultúra. Sebőt idézem egy nemrégiben készült beszélgetésünkből: „*Nagyon jól lehet látni, hogyan változtak az elképzelések a népzenevel kapcsolatban. Vikár úgy gondolta, hogy a költőknek kellene a népdalszövegekből tanulni. Mert az akkori népies költők, Petőfivel az élen, visszanyúltak ebbe a világba, és divatban voltak ezek a szövegek. És a költők is ilyen népies szövegeket írogattak. Aztán a meséket is összerakták szépen. Ez a néprajznak egy nagyon jó fellendülő szakasza volt. Bartókék mást gondoltak. Ők azt gondolták, hogy a népzene a történelem része, az európai kapcsolatainknak a dokumentuma, és zenei történelmi érdekességet találtak benne... Én most azt akarom a népzenei életéből, hogy a gyerekeknek a mindennapi életébe bekerüljön.*”

További jó egészséget kívánok Sebő Ferencnek! Várjuk továbbra is előadásait, rádióműsorait, amelyek, reméljük, kiapadhatatlan forrásból táplálkoznak. És fogadjuk meg két meghatározó jelentőségű mondatát. Jó lenne, ha megtanulnánk ezt Sebő Ferencről.

„*Nem a kultúrát, nem a népzenei életet kell megmenteni, hanem magunkat. Nekünk van szükségünk ezekre a csodálatos kommunikációs eszközökre, hogy könnyebben, bölcsebben és boldogabban élhessünk.*”

„*A hagyományt nem ápolni kell, hisz nem beteg, nem is őrizni, mert nem rab. Hagyományaink csak akkor maradhatnak meg, ha megélik őket.*”

LEXIKON: Dr. Fehér Anikó (1957) karnagy, népzene-kutató, szerkesztő. Korábban a Magyar Rádió népzenei szerkesztője, majd a Duna Televízió népművészeti szerkesztőségének főosztályvezetője volt. Számos dokumentumfilm, rádió- és televízióműsor elkészítése fűződik nevéhez. Jelenleg a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója. Gyakran tart előadást itthon és külföldön (Fülöp-szigetek, USA, Kína). Koncertek, zenei események műsorvezetője. A Nemzetközi Kodály Társaság igazgatósági tagja. Őt zenei témájú könyvet és számos szakcikket jegyez. A Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt tulajdonosa. 2016-ban, a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán habilitált.

PERELJ, URAM!

Ítélet és kegyelem címmel a forgatás helyszínén, Csákerényben mutatták be július 12-én azt a filmet, amelynek forgatókönyve Sobor Antal ismert regénye, *a Perelj, Uram!*, valamint az azonos címmel a Vörösmarty Színházban bemutatott dráma alapján készült.

Csákerényben és Nagyigmádon minden év július 12-én megemlékeznek Manszbarth Antal római katolikus plébánosról és Szikszai János református lelkészről, akiket ezen a napon végeztek ki 1849-ben. Az idei évben Csákerényben az emléknapon tartották a díszbemutóját a két mártír történetét feldolgozó filmnek, amelyet Szikora János rendezett. A székesfehérvári Vörösmarty Színház, a Szabad Színház, az Alba Regia Táncgyüttes művészei mellett a Fehérvári Huszárok Egyesületének tagjai, valamint a falu lakói is szerepet kaptak a filmben, amelyet operatőrként Jancsó Nyika jegyzett. A díszbemutató előtt a művelődési házban köszöntötték az alkotókat. A település képviselő-testülete posztumusz Csákerény díszpolgára címet adományozott Sobor Antalnak. Az elismerést Vécsei László polgármester adta át az író özvegyének. Szikora János rendező köszöntőjében hangsúlyozta, hogy szimbolikusan most egy kör bezárult: a '49-es szabadságharcos történetből néhány évtizeddel ezelőtt regény, majd színdarab és forgatókönyv született. A résztvevők ezután főhajtással tisztelegtek a mártírhálalt halt katolikus pap és református lelkész emlékműve előtt, ahol Törő Gábor országgyűlési képviselő és Vécsei László helyi polgármester mellett Cser-Palkovics András fehérvári polgármester és Szikora János rendező közösen helyezte el az emlékezés virágait.

Az ünnepség a művelődési ház mellett, a kertmőziban folytatódott, az alkotók, a közreműködők és a falubeliek közösen nézhették meg az *Ítélet és kegyelem* című filmet. A történetet, amely az 1848–49-es magyar szabadságharc leverésének utolsó időszakából elevenít fel egy epizódot, amikor a Fejér megyei Csákerény maroknyi népét elsőként érte el a császári csapatok élén bevonuló Haynau terrorja. Az emberek megfélemlítésének jegyében a falu református lelkészét és katolikus plébánosát koncepciós perben elítélték, és nyilvános kivégzésen agyonlőtték. Ennek az áldozatvállalásnak állít emléket a film. A hetvenperces alkotást az MTVA is vetíteni fogja.

☛ Csordás Csilla

ANTAL BARNABÁS

HIMNUSZ FÖLDÖN ÉS VÍZEN

hunyd le szemed s a világ kitáruul
képzelt tájban miriád maszk mozog
tűzből s vízből szó mennyboltkalapot
zár tár fény árny kalitka ritka titka
sors szellem árvul s a szó elárul
ha betévedsz e színjátész csalitba
hol a kíváncsi szél bokrok lányok
szoknyáját felkapja
parázna álmainkat felkavarja

te hajózol hajómon ha vízre szállok
hullámok fölött sikló kormoránok
sirályok árnyjátéka a vitorlán
partról smaragdtüzi füzek fenyők integetnek
napozó nők combjai közt matató sugarakat
terít nyár izzó szerelemleplet
szélhercegem röpit sugáresőben ázok
dajkám a hullám s fönn féktelen órák
iránytűm forrón nyakszirtemre csap
mögöttem az elhagyott partszakasz
a tér aranyában lobogva elvész
szél s fényzuhatag

egy ikerpár s egy bak zaboláz engem
ha viharban recseg az orr a tat
vitorla szakad török az árbóc
mégis örök szerelem szövvény ármány
örvényén áttör káromlás homályán
át hullámon hág Krisztus-révbe kormányoz
hagy hogy saját halálom megteremtsem

LÉPÉSVÁLTÁS

*Tandori Dezső
és Jankovics Marcell
emlékére*

ha menni kell hátrahagyunk
mindent amit miénknek hiszünk mégsem az
más térben más időben visz utunk
cél felé halad
s időt teret átlépve
szellem természet ösztön akarat
szavak kiüresített anagrammák
homályba csomagolt kulisszák
öltözünk vetkezünk akárha rózsák
rejtett alakjai örökkévalóság
köpenyét kapjuk cserébe

MARADNAK

maradnak a letisztult formák
álmok s félálmok dalok
s Te teremtetlen fény s a rózsák
s talán az örökkévalóság

MAGVETŐ

új világ új kép új stílus
új szerelem új vírus
fényben ázik a virágpör
szél lopja a virágról

csodakéz tartja a napot
fényből lángból font kalapot
párából sugárból ki szőtt
menyasszonyfátylat keszkenőt

levél zenél szél susog
röpteti szórja a magot
ki tudja gaz vagy rózsa lesz
kitől kap színt és illatot

HARGITA

örökös inspiráció
a térbe álmódott alak
holdsugárösvény zuhogó
eső áztatta alkonyat
lombrácson át pára porát
szítálja s hol áfonyát
szamóca málna illatát
hozza a szél s tülevelek
susogják az üzenetet
titkot imát az űrön át-
szítáló kozmosz dallamát

RÓZSA

rózsa te gyönyörű
átváltozások tükre szerelem
ezerarcú remény a hajnal
sugárkése elmetszi torkod
véresen ragyog harmat
lepi szél szárítja szirmaid
szikrázó változó színeit
s szimmetriád kelyhed
tűzében el s felizzik
a lángoló öröklét

SZÜLETÉS

sugár kopog az éj falán